

(14)

Medicine and divination in Molepolo tribe

I du 1827/5/45
23 JAN 1940

mailed
F. Kgoadi Mpe

Mehuta ea dingaka Re Malopo Ngaka e Chupja
 ke ea alafang a sa laole ka ditlhako Ngaka
 ba ra ea ditlhako, Basadi go atile tje dichu-
 pja, Motho eo mong le eo mong ea alafang keng-
 ka le ge a tseba ditlhare di se nene, ba alafang
 dikgomo ba alafa le batho. Re bona ba alafa
 bana feela ke dingaka. Motsoo a ka ruta
 ngoana oa gage bongaka le mogolo mojalefa
 kapa go fejana ge ekala go ka koane gabo-
 tse le eo mogolo, a gana ge a mo roma go
 epa ditlhare. Ngaka e ruta bongaka ke motso
 o tse a tloga a tjamea thlathlatho ke baban-
 ditlhare tje a sa di tsebing a di rekakia
 tje ding kapa ka kgomo goba seruoa se
 se ka kgopeloang ke ngaka. E ngaka e ruta
 motho bongaka e bitja kgomo e ruta me-
 shuta ea ditlhare. Ke kalafelo ea tjona ea ru-
 toang bongaka o shuta le ngaka e roalala
 mo kolla ea ditlhare le go rongoa go epta medu
 kapa go phapha ma tsa natho a go dia di
 sema tja go oretja baloetji. E a shetja me-
 tsebonyana o rongoa go alafa malwe tjana
 a manyenyanya. E ba mo ruta go laola ba
 mo noisha sehlare sa go re a sike a lebala
 neo le direto tja ditlhako ge ba mo ruta go
 thakanya ba epa ditlhare tje soanetjeng go
 thakanya ba ba molaoetja ka moko o o ba
 thakanyang ka oona goba ke disema kapa
 tja go noa le tjona tje shiloang ba motja
 Kalafelo ea tjona le malaoetja o di a
 alafang le tekanyo ea sehlare sa go leoa
 e le se sa leong e leng sa go tloa kapa
 go thlabeloa. Ga go boitsoaro jwa mo putla moladi
 o no soana le batho le gove ga a insee

Bongaka

bathong. Go rutoa go tjia ngoaga goba go feta go
 la ka go soara ga hloogo ea motho. O swanetse
 go kgodisha mo ruti oa gae ka kalafelo ea gae.
 Tšišho ea bongaka ke dithebele, ya gona ea ka
 reng ka ngaka e se eona bongaka boa shišho
 ka goba ba na le go lekana. Ga gona lekgotla
 la dingaka di tsibivaa ka meaparo, e ea epa
 dingoe ea reka; dithebele e a shoga. Tja bohua
 di gona tle tjia ithelakang. Ngaka e phokola
 mo e biditjona; ba bang ba e latelela bang ba
 e bitja. Ngaka ga e tjame e bapajja bongaka e
 tsijoa ka batho ba e ba fodišitjeng ke
 bona ba e begang go ba bajetjeng. E e
 fihlile e begelba bolotji ea tše e laola le go
 laoleng e na e botjisha dipotso; me e arabise
 ka mo e botjishang ka gona; eka thoma
 modiro semetšeng e e tlele e begiloe bolotji
 e ditaola di re molotji o loitšeng ngaka e mo foka
 pele ka metse a chetjeng sekhare ea mo gasha
 ka ona ka boditšijoa kgokong. Kapa leshasha
 a la mosehla, ea e phorohla ka dihlare ea tše
 e ka soara molotji, sedimo le sona sea
 hlajoa go re a bone bolotji ka mothong. Go
 laolwa loapeng, ka nthong kapa ka mafuri
 ngaka e ka rō phophotjia molotji. Go laolwa
 Gosasa le Mathapama ka meruti e seng boshego
 le mošegare o mogolo, e go laolwa molotji go nyakaga
 batheba pele. Batho ba banchi, ba nyakaga
 ge go laolwa boloi kapa pula kapa bohodu koma
 a; go tla banna pele lasadi ke ge go laolwa
 boloi ke mo ba atang. Batho ba sa rating ke
 ngaka ba rakwa ke mong oa Molotji ka kele-
 tjo ea ngaka. Phuthulla moraba e tjia semetše
 ng leina la eona ke phutholla - moraba e ba fudi
 Kaka nku

ngaka e lefiva ge moloetji a fodiile Boloetji jo bo
 shoro kapa joa lebaka le letelle ke Kgomo jo bo
 nyane nku kapa pudi. Ge motho a sa fole nka-
 ka ea laeloa goa feteloa go e 'ngue ngaka go lefio
 a e fodishitjeng moloetji. ~~Nasagagata tefora~~
~~ngaka a tseja~~ Go tuisa motse goba lapa ke
 Kgomo. Ge motho a biditji ngaka go re e mola-
 ole o e diela joala ke ngaka la goe Ge e lela
 metseng eo o sa tselaneng nako kapa e late-
 tje e ncha pudi kapa u ea u wele joala.
 Ngaka ge e foka naga e lefiva ke Kgoshi
 ka nku, ga e lefiva ngoaga o mong le o mong.
 Ge e foka moloetji ke karolo e 'ngue ea kala
 fo ea gage. Ngaka e tsibisha seo tso ea ema
 e soanetjeng goba sona ga e bitji go feta seo
 se boletjeng mona. Ngaka ga e phegishoe
 Ge motho a sena Kgomo a ka no fokotjaka
 dinku kapa dipudi fela o tlamegile go
 phetha sethla seo ngaka e meetjeng kapa
 ka no re ke tla go phelela ge a sena seo
 ka mofang. Ge motho a gana go lefa ngaka
 oa sekishoa a fepishwa ke Kgomo. Moloetji oa
 botjishwa ge go tla tseja go re o bolava ke tseji
 mang, kapa a laeloa ka ditla, go phophotse
 Mollo ea robejileng go laeloa ka ditlhako kapa
 mahoganyane. Molaodi oa rutoa go laela.
 Ba'lang ba laela ka tlhako tje ne bangue ka
 seth ditlhako ka moka. Ke kago setja
~~mo~~ mao. Le ka go shetja boteng joa sedimo
 se boletjeng moloetji ba kgona go lefiva
 toetji la moloetji Ditlhako di diwa ka
 marapo a diphofole tje bolailoeng e seng
 tje huileng le gona ba dilokisha ba
 se se ba a apha nama e se tala.

Ditlhako

Maot a ditlhako: Lengue: 'ngoanenyana'
 Lengue la bthudi ba kgotsi lengue ke
 laola bashabi ka laola kgoshi e ra hua.
 Thogadima: 'Mosadi' Thogadima e kgoto
 matsepe, ngoana marutla a ra tjatji
 tjatji la Mosadi mogolo le thlaba tsha-
 ramong la ntlo. Mahlasedi ea ba sa
 moduke. Malatje le Malatjana ba tjire
 kgang. Malatji a re litjatlji le tjoa bodibeng
 malatjana a re litjatlji le tjoa kutung ea mo-
 rula, ba tloga ba namela btepepe ithaku
 dia leoa, masha a leoa ntsoeng. Tjatlji la tjoa
 bodibeng kgang e boeg e letje Malatjana
 a bo Malatji

Selomi: Moshinane. Selumi ke tse se ja.
 ntsoana a potta phaga ea mangana a ma-
 golo, ea go ja bohoa le jod dingue, hlotta mo-
 shoang ke e tala, phura marapo ke e tshela
 se se jang madi ke se se hui bidu. Ua kua a
 re kgob, motapong u phamoge u fibe Nomaga
 bo Selomi nama dia leoa.

Legoame, Monna. Legoame la matlhattha-
 koma a moshoeny. Na go roala ga ka kgang
 Ua botja mosadi khuduga ^{la le potta - potta} o ora ntlo a laala.
 Na legoame u ile se bue mashunya - shunya ke
 ang? Maphoko boa godinno leue tsoapo e se leno
 u ba kisha moshoeny naga. Ke letsoapo la pela le
 chuene le ntsoete monye leaeneng.

Mogolone. Kgoshi, Monna! ke Mogolo ke Mokhomogi ke
 Mogolo moja tja uta. Ntlo kgolo la moshat-
 te e re dichikhididi la re maphene
 la re kgolo ka dipedi.

Ditlhakotl

Mabjana 'Mosadi' keshaga-shaga molapong
leshata la bagodi la tje. Mogodi oa
tje tja boshego u tlagola le maso'oso'
motarwana "ngwanengana" Motarwana oa sele-
sela kea seletsoa ke seletsoa ke nchi
masuing, go tlatja ke go dikisela.

2. Thoagadima "Mosadi" sebetla mpheng oa kgadi
u betle o be o molelle, kgadi le moshe
ga noka e ea lema. Sefelele se ja
melato, se beshia molle, taku-taku
morago phofa dia soa.

Mashupja "Basadi" Basadi ba 'maselope
ba se ea noking ka lekoko, basadi
latlang seretja; seboka motha sa
ja sepipimpi moripeng, tja bolaea
ke bipile kgolo e tja letjete. Taba re bola
kgorobane khuta masama re tluanaeo
naoa nkabe di bipela, nkabe di bipela
bachadibe batho ba 'maseloto sa nava

Motlhakola 'Mona' Motlhakola a matsepe m^adie-
ba a kgomo tja rare, jo bo tthakotje go
bo tthakotje bo tthakotje le mogatja
kgoshi

Botgatha. 'Mosadi' Botgatha khuru tja basadi
bogara ke joa bo mosima.

Tlhapadi ba. 'Moshimane' keope le oela maso-
khu le ba mahlo ba a le oela ke tthapi
le le rangoane tjobong, a apere nakedi a
cheka, le na ke apere nakedi a cheka a dia
mano a go tja ea ka nakedi a cheka.

Ditlhako III

Mpherefere. 'Ngaaninyana' Ngaola nkgoe moga-
la e se ye nao phalaboroa ga malatji
a phepela, Malatji phepela ka ngweta,
u tje leshela u ne balata, ga selma
tsela ea boroka.

Moraro "Moradi" Sa moraro ga se Nkole se
mabulelong a dipitika, se nyaka nkula
mokou se akgofe direro dibe mafuri
u se se ua nyaka. Tetsuettana ke
Ngoche masui a 'ma ke rima-rima
le diphao, dimpa ke marethethe

Go na le marapo a diphoofolo ka moka tje tji
byang go ea ka methopo ea batho: Thou, tau,
kgomo (nare) Chukudu, Kotobe phiri, Ngotkong,
Phukuae, Phuti, Chuene Nkato, Noko, le tje ding
Mankgonyane. O dia ka diphate oa Ngotkaga-
nyoa ka mashika oa hlomela methaka hlogong
ba laola ka ona. Ba o tsema fase motho a o
soere ka lerapo gore o se o e go o bina. Serito:
Mankgonyane a magapa ^{tolodi} kgomo Ithagaripana
'a leselo mothotho a mabala matji, Chipa
namela mo'ka mabala a shala mo'king
Ditlhako ba lemoga ka tjona malvetji le ma
tsoenyso ohle le baloi ba tjiwa ka tjona
Ditlaola di shupetja ngaka mokgoa o e ka
alapang ka ona le ditlhare tje nyakengang.

Le motho kapa kgomo e robebile ea o tlole ea
phopholoa nao marapo a robebileng ba e loki
sha gomme (ba a) ba e ephuthaka matsoama
thi a mohlare kapa sethebe, ba tata non
lenti. Ba shidila ka ditlhare tje kopantjoeng
le makhura. Go oneloa disima ka lengeta kapa
ka pea, le metsi a bidishwa go chetjoe ditlhare
ka gare motho a orela a areshitjoe koba.

K34 / 5

Sekutu se thobioa ka dihlare ka metse a boritho
 go qoiva ka leare letoma la ge motho a thumila
 e le ge e le serurugi mola sebuduitje. Kapa ba
 gae ba lomege ka mohlogo. Motho ge a ~~serurugi~~ ba
 robeqale ba be ba moripa setho se robeqileng
 ba mo x' tata ga ka dihlare ge e le mooba
 bonang go ba merapo a ka se kgomagane.
 Basotho ba nyaka ba alafa ka mohlare o
 mong le omong o ba o tselang, le nama le
 marapo le madi a motho le tjona diphoofolo
 a hlakanyoa le dihlare. Ea ba dumelago botja
 motho mekgoa eo dihlare di hlakanyang ka
 lona le ona ~~maina~~ maina a tjona ka
 go ba bongaka jwa sesotho ke sephiri ga ese
 go u nchitje kgomo laba ba go ruta.

Maina a se makae a se ke a huestitjeng shia:
 Mogaeti - sui ka lebitso la ~~ditaba~~ ke moroala-
 badikana, mohloko = mola ea monyana, sa
 shapo la motho = shapo la mpshe, seatha
 sa chuene = se-mometja le seka, Morotooa
 dipela = Moroto oa chaeue, tshodi = Hlapa ditso
 Sebale = Monkgankgane, Moroba diepe = modika
 ka seoloana. Morevesho = Gollo sa boroo.

Dihlare dia epjoo dingue ba di reka ka tje ding
 kapa ka diridioa di epjoo ka nako tjo hlepele
 go nee tje sa epjooeng lehlabula goale ka
 lebatama, kgashi, thutse le molaka, bare di
 tlisha sefako le mohlakha ga o kgioe o tlisha
 phefo. Tje ding di shomishoa di see metse, dingue
 the dia omishoa tja shiloo, dingue di shiloo
 di fishutjoo, dingue di kgethoa di semo,
 go ea ka mehuta ea tjona. dingue dia shiloo
 tja tlhakanyoa le makhura tja lota ka monake-
 ng. Tje ding le tje ding di thana le tje shomang
 na tjo. Kalapong

Diphetho di tje bevang dipateng go rengoa moduta di tlotsoa di hlare le lehlaka-nothe, le tsona tja go ~~ke~~ aparoa molaleng di tlotjoa dihlare. Tje di phlwago ke dithokgola. Maloetji go dumeloa goa a tshwa ke boloi, ke badimo ge e le a badimo'ona ga dingaka di re ga ba loe nabo goa lege ba laola la alafa ba rwa badisha ba dimo a mang a tshwa ke go phela ga mpe ga motho tje ka mokha ba di tshwa ke go laola. Ba loi ba shomi sha mekgoa ee: Ba ncha mobu mo u gatileng ba hlakanya le dihlare na bolaea ke maoto. Ba tjea monola mo u ratileng ba hlakanya le dihlare ba thiba tsoala, kapa ba thiba ncha moroto oa bajoa le meriti ea balta ba shilafetjing e bakela motho maduma teela diphiri tja boloi di tshwa ke bona ba noshi. Mtho goa nee madi a magolo o oretjoi disema ge e t le klogo e kgolo o lomegoa hlogong, ge a bolava ke moroto a o le bohloko ge a rota, ba fufutja modi oa naka la tholo oa fola. Sekgalaka se alafi oa ka medi ea lenaka la kgomo le le tala o ua orela moshi, ua tloga oa tloa moshidi o hlakantjoe le makhura a kgomo, le tje kgala ka e alafa sekgalaka. Moveresho e alafa hlogoana ea ngrana oa fithwa oa papatjetjoi phogwaneng, Moroto oa Chuene o alafa mahlo a nang le disho. Mend a thungang a alafioa ka sebale, Seklabi ka tswamathi la moshuena molaka ke hlare sa madi a tsoenyanang meleng Gata la mpja ea kgotho le alafa hlogoana. Teng e khuibidi re go nosha modi oa moshidi oa fufutja motho a noa t metse. Go Chireletja ntlo kapa motse go bea dithokgola. Diphetho di chireletja baloi meriti le maru.

45

IX

23 JAN 1940

K34 / 5

9*

Bongaka

Go aparoa phello ea morutu
 Mapa lehlaka nohe le lerapo la noga ka^{pe} la
 chuene go ichereletja, le nala la nchu. Monna
~~moro~~ moro, Kgashi, sebale, le tlapa la borra
 dichireletja baloi. Hlokoa la tsela masipa
 a Kgodi monna-mosho le eona Kgashi
 di shomishoa bakeng sa mphatlatsie, go
 rataa ka moro di ngaka di kgonang go
 hlakanya ka gona Sephephing sa boea
 Felega le le tlokoa la tsela monna moro
 masipa - a kgodi di shomishoa legedi
 'noshi. Makhurana nku a ba gona tshaka
 nyong sa mashwalo.

By

ends.

J. Kgodi Mpe

Bethel Motepo's kot.

P. O. Boime

Via Pietersburg

Ke boditjoe ke ngaka Segadi Kgodi
 oa address e Kgodi...

end s 401